

Helyzetelemzés I.

(Pomáz város klímastratégia 3. A sz. melléklete)

Körkép a világ környezeti válságáról

A körülöttünk lévő világ sok tekintetben gyorsan változik. Pár száz évvel ezelőtt elképzelhetetlen volt, hogy repülőgépekkel közlekedjünk a kontinensek között, hogy villamos-, vagy akár atomenergiával működtessünk gépeket, de ha akár csak 20 évet lépünk vissza az időben, ahhoz képest is rengeteg változás történt.

A változás, és annak sokszor ijesztően gyors üteme – ha nem is olyan markánsan – nem csak a technika, hanem az élet egyéb területein is (és nem csak a kézzel fogható dolgokban) megmutatkozik.

Változik az oktatás módszertana és eszközzrendszere, változnak közlekedési szokásaink, politikai nézeteinek, fogyasztási szokásaink stb. Elmondhatjuk, hogy világfelfogásunkban, hit- és értékrendszerünkben is jelentős átalakulás ment végbe. Míg nagyszüleink idején még erény volt a spórolás, addig manapság abban méri az ember értékét a rendszer, hogy mennyit fogyaszt. Másként gondolunk a saját szerepünkre, helyünkre is a földi életben.

Változások vannak egyéni, helyi szinten és globálisan, világszinten is.

A világ persze mindig változott, változik. A mi szempontunkból az a lényeges kérdés, hogy az egyes változások időbeliségét milyen egységekben mérhetjük, illetve milyen mértékben vannak e változások kihatással ránk. És persze fontos azt is megvizsgálni, hogy milyen módon vagyunk mi magunk (emberiség, egyén) hatással, befolyással a változásokra.

A földtörténeti lépték a mindennapi életünkre vetítve felfoghatatlan, így az ezzel mérhető változások (pl. kontinensek vándorlása) kevésbé észrevehetőek számunkra. Ugyanakkor az emberi történelem, vagy akár az egyéni ember léptékében (emberöltő, generációs időtávlatok, vagy csak pár éves időszak) mért változások érezhetőek, és nagymértékben kihatással vannak életünkre.

Az éghajlat, illetve az ökoszisztéma olyan „jelenségek” melyek változásai egyaránt megmutatkoznak földtörténeti és emberi léptékben is.

A mai felnőtteknek elég visszagondolniuk arra, hogy gyerekkorukban milyenek voltak a telek, mennyi fecske gyülekezett vonulás előtt a villanyvezetékeken, vagy éppen mennyi bogár csapódott a szélvédőnek egy utazás során és máris feltűnik az eltérés napjainkhoz képest.

Fontos megjegyezni, hogy a változások nem külön-külön, egymástól függetlenül, hanem egymásra hatva, egymást erősítve (vagy éppen gyengítve) következnek be.

Felmerülhet a kérdés, ha az élet természetes része a változás, akkor miért „kell” (kell-e egyáltalán) ezzel foglalkoznunk?

A válasz egyszerű: A változások befolyással vannak mindennapi életünkre, annak minőségére, tehát létkérdésről van szó, amivel igenis foglalkoznunk kell! Fontos megjegyezni és tudatosítani, hogy a változások, illetve annak következményei így vagy úgy, minden emberre kihatással vannak, éppen ezért a változásra is – bár nem azonos módon – de mindenkinek válaszokat kell adnia.

Jelen dokumentumnak többek között az az egyik célja, hogy – elsősorban helyi szinten – minél több ember választát begyűjtve tájítsa a kollektív bölcsességet, hogy ebből merítve további, a többség számára hatékony válaszokat találjon a változásokra.

Bármely élő egyed, vagy éppen faj életben maradását az az „egyszerű” kérdés határozza meg, hogy milyen módon képes alkalmazkodni a környezet változásaihoz. Nincs ez másként az ember, illetve az emberiség tekintetében sem, akár a múltat, akár napjainkat vesszük figyelembe.

Talán csak annyi „előnye(?)” van a ma emberének más korok emberéhez, illetve a földi élővilág más egyedeihez képest, hogy nagyobb eszközrendszerrel van felvértezve az alkalmazkodáshoz, illetve a változások előidézésében is nagyobb szerepe van. De nem szabad elfelejteni: A nagyobb lehetőség, nagyobb felelősséggel is jár!

Fontos tudatosítani magunkban és egymásban, hogy egy – emberi szemszögből, emberi léptékben értelmezve – olyan környezeti (ökológiai) válság közepén vagyunk, melyet velünk együtt az élővilág jelentős része is elszenved. A körülöttünk lévő változások olyan szélsőséges formákat mutatnak, melyek sok tekintetben kikezdi alkalmazkodóképességünket.

Ez nem azt jelenti, hogy pánikolni kellene. Nem a félem időszakát, hanem a cselekvés időszakát kell élnünk!

Az emberiség az ismert történelem során soha nem volt képes olyan mértékben hatni a természetes környezetre, mint napjainkban és valószínűleg soha nem is volt annyira szükség a beavatkozásunkra, mint most. Fontos azonban kihangsúlyozni, hogy nem a természet folyamatiba kell beavatkoznunk (ezt már többször megtettük és javarészt csak ártottunk vele), hanem saját életvitelünkben, fogyasztási szokásainkban, a természethez fűződő viszonyunkban kell radikális változást elérni.

Természetesen politikai, gazdasági szinten épp olyan szükséges változtatni, de ez nem mentesíti az egyént a saját felelőssége, változtatási „kényszere” alól, hiszen a magasabb/szélesebb szintek is összefüggésben állnak az alsóbb/szűkebb szintekkel. A kényszer szó azért került idézőjelbe, mert az egyik legfontosabb dolog talán éppen az, hogy a szükséges változást ne kényszerként éljük meg, mert az ellenállást, végső soron a változás elmaradását eredményezheti. Változtatni belátásból, belső meggyőződésből kell. Ahhoz

viszont, hogy a belátás kialakuljon, az kell, hogy megértsük a kérdéses folyamatokat, tudjunk róluk gondolkodni és döntésünk során a mérleg mindkét serpenyőjét tisztán lássuk.

Fontos megérteni, hogy amikor az éghajlatváltozás hatásairól beszélünk, akkor nem (csak) távoli, megfoghatatlan fogalmakat tárgyalunk, amire látszólag nincs is hatásunk, illetve, aminek ne lenne közvetlen hatása a saját életünkre. Nem a távoli jegesmedvékért kell aggódnunk és nem is azért, hogy mi lesz 2050-ben. Azért kell aggódnunk, mert saját gyümölcsfáinknál tapasztalhatjuk, hogy új betegségek jelennek meg. Saját utcáinkat hordja el a hirtelen lezúduló eső, úgy, hogy a drága pénzért elvezetett víz, már amúgy is hiányzik a talajból. Hosszan lehetne még sorolni, és valószínűleg sokan találnának olyan egyéni példát, történetet is, ami saját tapasztalásukon keresztül mutat rá a kellemetlen változások jelenlétére. [Természetesen a helyi problémák megoldásánál figyelemmel kell lenni azok (térben és időben) távoli kihatására is. A 'gondolkozz globálisan, cselekedj lokálisan' mottó frappáns tömörséggel fejezi ki, hogy csakis rendszer szemléletben gondolkodva lehet eredményeket elérni, felmérve saját erőnket és lehetőségeinket.]

Fontos azt is látni, hogy amikor a felsorolt, számunkra kellemetlen, nehezen viselhető jelenségekről beszélünk akkor nem szabad mindezekért kizárólag az éghajlatváltozást okként megjelölni. Egyrészt mert így ismét egy megfoghatatlan jelenséget okolunk, másrészt, mert eleve egy sokkal összetettebb problémával állunk szemben, ahol az éghajlatváltozás bűnösnek való kikiáltása csak eltereli a figyelmünket azokról a kézzelfogható problémákról, melyeknek mi magunk vagyunk a közvetlen okozói, s ami ellen így valóban tudnánk is tenni.

Bármennyire fájó kimondani, de Földünk életében számos olyan változást, ami most kellemetlenül hat vissza ránk, valójában mi idéztünk elő. Mi (emberek) okoztunk változást az ökoszisztémában a túlhalászással, a mértéktelen fogyasztással és szemétkibocsátással, a természetes élőhelyek beszűkítésével, a folyóvizek és a levegő elszennyezésével, a termőföldek meddővé tételével stb.

Ezek a változások, azok amik „lázás” beteggé teszik Földünket, és amelyek közvetve, vagy közvetlenül negatív befolyással hatnak vissza életminőségünkre, egészségünkre. A Föld persze védekezik, akár csak az emberi szervezet, ha valami betegség támadja meg. Félreértés ne essék a párhuzam kapcsán! A Föld tekintetében nem maga az ember a betegség. A természettel együttműködő ember nem betegíti meg a Földet, sőt képes annak gazdag élővilágát tovább színesíteni. A Földet leigázó, mértéktelenül kihasználó ember azonban inkább elszegényíti a Földet. Tehát nem az ember, hanem annak természethez való viszonyulása kapcsán beszélhetünk egészséges, vagy beteg állapotról. A viszonyulás pedig fejben dől el. Ha azt szeretnénk, hogy a természethez való viszonyunkat „együttműködően” lehessen jellemezni, akkor elsősorban gondolkodásmódunkon, értékrendünkön kell változtatni.

Összefoglalva:

Földi ökoszisztéma egy olyan összetett, folyamatosan változó – mégis bizonyos kereteken belül „állandó” – rendszer, melynek minden eleme hatással és visszahatással van a többi

elemre. Az „állandóság” abból a körforgásból adódik, melyet a visszacsatolások szabályoznak.

Jelenlegi életvitelünk jelentős környezetpusztítást eredményez, ami megbontja azt az „állandóságot” (kiszámíthatóságot) a változásokban, mely az életfeltételekhez szükséges egyensúlyt biztosítja. Azok a szélsőséges változások, melyeket éghajlatunkat figyelve tapasztalhatunk csak az egyik mutatói az egyensúly megbomlásának. Számos egymásra ható környezeti problémával állunk szemben, melyeket komplex módon kell kezelnünk, ha eredményt szeretnénk elérni. Tehát – noha jelen dokumentum is az „éghajlatváltozási stratégia” nevet viseli magán – nem lehet csak az éghajlatváltozás kérdésével foglalkozni. A túlfogyasztás, a szemét termelés, az élővilág élőhelyeinek beszűkítése, a folyók, termőföldek elszennyezése mind olyan, egymással összefüggő problémákat generálnak, melyek közvetve, vagy közvetett módon hatnak ránk, hatnak egymásra.

Mivel a nem kívánt változások egy részét mi magunk idéztük elő, így ha a változást előidéző magatartásunkon változtatunk, akkor azok hatására is befolyással lehetünk.

Ahhoz, hogy változtatni tudjunk cselekedeteinken (fogyasztási szokásainkon, környezetkárosító életvitelünkön), elsősorban a gondolkodásunkon, értékrendünkön kell gyökeresen változtatni.

1. Földünk éghajlatában megmutatkozó szélsőséges változások megnehezítik életfeltételeinket.
2. A változásokért részben mi magunk vagyunk a felelősek, hiszen számos téren (vizek, földek elszennyezése, életterek beszűkítése, szemétermelés stb.) megbontottuk az egyensúlyi állapotot a természetben.
3. A megbomlott egyensúly visszaállítására eddig alkalmazott eszközök nem bizonyultak hatékonynak, mert nem ott, és nem úgy próbáltuk visszaállítani az egyensúlyt, ahol azt megbontottuk.
4. Ezért alapjaiban „új” cselekvési rendszert kell kialakítani. Cselekvéseink alapja a gondolkodásunk, ezért a hatékony megoldást csak szemlélet és értékrend váltással tudunk elérni. Jelen anyag tulajdonképpen egy szemléletformálási stratégia, mely segíti, hogy a mindennapi cselekvéseinkbe beépüljön a környezettudatos gondolkodás egy erősebb formája.